

18. 8. 2025

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Koncentrace řízení a kdy je čas na poučení

Koncentrace řízení ve smyslu § 118b o. s. ř. je významným institutem, který v soudním sporu nutí účastníky řízení, aby včas „odkryli karty“, a soud, aby postupoval efektivně, neodročoval zbytečně jednání a v rozumné době rozhodl. Tomu musí odpovídat i způsob, jakým soud účastníky řízení vede, tedy mimo jiné, jak a kdy je poučuje. Právě k této otázce, tedy jak a kdy má soud účastníky řízení poučit, a otázky následků porušení, resp. nesprávné aplikace, zákonné poučovací povinnosti soudem se v nedávné době vyjádřil Nejvyšší soud i Ústavní soud.

Úvodem krátce ke koncentraci řízení a poučovací povinnosti

Jak již bylo shora naznačeno, institut koncentrace řízení ve smyslu § 118b o. s. ř. [1] spočívá v povinnostech stíhajících na jedné straně účastníky soudního řízení a na straně druhé soud. Účastníci soudního řízení jsou (ve vlastním zájmu) povinni tvrdit rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání, a to nejpozději do skončení přípravného jednání, resp. do skončení prvního jednání (nepředcházelo-li mu přípravné jednání), popřípadě do uplynutí lhůty, která jim byla soudem poskytnuta. K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům totiž soud smí přihlédnout jen v zákonem stanovených případech. [2] Povinnost soudu je v této souvislosti poučovací. Soud je jednak povinen včas poučit účastníky o právě uvedené lhůtě, a jednak je ve smyslu § 118a o. s. ř. povinen účastníka, který dle názoru soudu nesplnil svou povinnost tvrzení a/nebo povinnost důkazní, vyzvat k doplnění, poučit jej o čem má svá tvrzení či důkazní návrhy doplnit, a poučit jej též o následcích nesplnění této výzvy.

Navzdory zásadnímu významu institutu zákonné koncentrace řízení při posuzování (ne)splnění povinnosti tvrzení a důkazní, resp. (ne)unesení břemene tvrzení a důkazního břemene stran, je text zákona v řadě ohledů nejednoznačný. Některé související otázky zůstávají nezodpovězené, resp. odpovědi na ně nejisté. Světlo do této nejistoty vnáší sjednocující soudní judikatura Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, a právě na dva takové případy z letošního roku bude dále v tomto článku upozorněno.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2025, sp. zn. 26 Cdo 443/2025

V novém a z hlediska procesního práva významném rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2025, sp. zn. 26 Cdo 443/2025, se Nejvyšší soud zabýval otázkou, zda zákonná koncentrace řízení nastane po poskytnutí poučení o koncentraci, přestože toto poučení bylo soudem poskytnuto až při „dalším“ jednání soudu prvního stupně, které následovalo po jednání, při němž soud již zahájil dokazování. Jinými slovy, zda lze v takovém případě okamžik poskytnutí poučení považovat za okamžik skončení prvního jednání ve smyslu § 118b odst. 1 o. s. ř.

Nejvyšší soud (mimo jiné s odkazem na stěžejní rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010) vyložil, že poučení dle § 118b odst. 1 o. s. ř. musí být (vedle poučení v rámci předvolání k jednání) soudem poskytnuto do skončení prvního jednání. Jestliže tak soud neučiní, koncentrace řízení již nemůže nastat. K otázce určení okamžiku skončení prvního jednání Nejvyšší soud blíže vyložil: „Prvním jednáním jsou přitom všechna jednání soudu, při nichž jsou (či měly být) prováděny (všechny) úkony soudu dle § 118 odst. 1 a 2 o. s. ř.; jinými slovy, jsou jimi taková jednání

konaná soudem do té doby, nežli přistoupí k zahájení dokazování. Řečeno lapidárně, nejpozději při tom jednání soudu, při němž přistoupil k zahájení dokazování, musí soud poučení o koncentraci řízení dle § 118b odst. 1 o. s. ř. účastníkům poskytnout. Neučiní-li tak, koncentrace řízení (ke skončení prvního jednání či uplynutím poskytnuté lhůty) nenastane již jen z tohoto důvodu a nastat již dodatečně nemůže (ani v důsledku „dodatečně poskytnutého“ poučení o koncentraci). Jestliže soud v takto vymezený okamžik poučení o koncentraci řízení dle § 118b odst. 1 o. s. ř. poskytne, je podmínkou nastoupení účinků koncentrace řízení dle § 118b odst. 1 o. s. ř. též to, že respektoval postup předepsaný ustanoveními § 118 odst. 1 a 2 o. s. ř.; tedy jinými slovy, že (do té doby) provedl všechny úkony předepsané mu § 118 odst. 1 a 2 o. s. ř.“

Nejvyšší soud tak postavil najisto, že - jsou-li k tomu naplněny podmínky - koncentrace řízení nastává ze zákona a objektivně k zákonem stanovenému okamžiku. Poskytnutí poučení o koncentraci řízení soudem je pouze jednou z podmínek nastoupení účinků koncentrace k zákonem stanovenému okamžiku, nikoliv však „odkládací podmínkou“ v tom smyslu, že by sama oddalovala okamžik nastoupení účinků zákonné koncentrace. Zákonem stanoveným okamžikem koncentrace řízení je zásadně okamžik skončení prvního jednání (které však lze považovat za „skončené“ jen tehdy, byly-li při něm provedeny alespoň všechny úkony uvedené v ustanoveních § 118 odst. 1 a 2 o. s. ř.), nebo okamžik uplynutí soudem poskytnuté lhůty běžící od jeho skončení, bylo-li předtím poučení poskytnuto. To pro praxi znamená, že po skončení prvního jednání již soud nemůže zhojit jím zmeškaný okamžik k poskytnutí poučení (např. učiněním pozdějšího poučení) a zákonná koncentrace řízení nenastane. Pokud tedy například soud na prvním jednání provedl všechny úkony uvedené v ustanoveních § 118 odst. 1 a 2 o. s. ř., načež přistoupil k zahájení dokazování bez toho, aby do skončení tohoto jednání účastníky řízení o zákonné koncentraci poučil, nemůže promeškání okamžiku ke splnění poučovací povinnosti napravit pozdějším poučením na dalším jednání. Právě o takový případ se jednalo i v řízení vedeném pod shora uvedenou spisovou značkou, a proto Nejvyšší soud předcházející rozhodnutí (dovozující pozdější nastolení účinků zákonné koncentrace řízení) zrušil pro nesprávné právní posouzení a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 1. 2025, sp. zn. I. ÚS 2901/23

V Nálezu Ústavního soudu ze dne 8. 1. 2025, sp. zn. I. ÚS 2901/23, se Ústavní soud zabýval vztahem poučovací povinnosti soudu ve smyslu § 118a o. s. ř. a zákonné koncentrace řízení, resp. prolamováním zákonné koncentrace řízení nepřiměřeným poučováním účastníků řízení podle § 118a o. s. ř.

V dané věci stojí za pozornost, že se jednalo o řízení tzv. bagatelního charakteru (o bagatelní částku), a přesto se Ústavní soud rozhodl věcí zabývat s odůvodněním, že „reprezentuje širší, strukturální problém české civilní justice, spočívající v porušování základních pravidel sporného řízení, prolamování zásady zákonné koncentrace a neúplné apelace v řízení před odvolacím soudem. Otázka zákazu tzv. novot (nových tvrzení a důkazů), provádění dalšího dokazování po dosažení "koncentračního bodu", nebo až v odvolacím řízení, kterou odvolací soudy často řeší ad hoc, se přímo týká práva účastníků na spravedlivý proces a zásady rovnosti zbraní v civilním řízení soudním. Důvod k výjimečnému postupu Ústavního soudu je proto dán a ústavní stížnost stěžovatele byla posouzena meritorně.“

Ústavní soud v odůvodnění nálezu nejprve vyložil role procesních stran a soudu při objasňování skutkového stavu v nalézacím sporném civilním řízení, a následně též princip zákonné koncentrace nalézacího řízení a meze zákonné poučovací povinnosti soudu, včetně soudu odvolacího v odvolacím řízení ovládaném principem neúplné apelace.

Obecně ve vztahu k poučovací povinnosti ve smyslu § 118a o. s. ř. a k zákonné koncentraci řízení Ústavní soud uvedl, že „z pohledu zásady rovnosti zbraní (a spravedlivého procesu v širším slova

smyslu) není možné koncentraci řízení opakovaně prolamovat (oddalovat či obcházet) nepřiměřeným poučováním účastníků řízení podle § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř. Takový postup by totiž byl v rozporu se smyslem zákonné koncentrace nalézacího řízení a nepřiměřeně by nabourával meze poučovací povinnosti nalézacího soudu ve smyslu modifikované projednací zásady ovládající civilní spor. Soud poučovat má, ale jenom ve správný čas, citlivě, a tak, aby neporušoval zásadu rovnosti účastníků.“

Konkrétně ve vztahu k poučovací povinnosti ve smyslu § 118a o. s. ř. v řízení před odvolacím soudem pak Ústavní soud konstatoval: „*V souladu s principem neúplné apelace se má dokazování odehrávat zásadně u nalézacího soudu jako u tzv. skutkové instance a pouze ve výjimečných případech zákon připouští doplnění dokazování v odvolacím řízení.“* a „*Přestože tedy obecně platí, že poučovací povinnost podle § 118a o. s. ř. zavazuje i odvolací soud, bylo by v rozporu se strukturálním pojetím civilního sporného procesu, kdyby tento soud zákonnou poučovací povinnost využíval způsobem, který by vedl k prolamování zákonné koncentrace a principu neúplné apelace. Řečeno jinak - poučovací povinnost odvolacího soudu podle § 118a o. s. ř. je striktně limitována tím, že nemůže mít za následek uplatnění nových skutečností nebo důkazů za jiných podmínek, než jaké jsou pro účastníky řízení vymezeny v § 205a ve spojení § 211a o. s. ř.* [3] *Řečeno ještě jinak - jiné poučení ze strany odvolacího soudu než takové, které je v intencích naposledy uvedených ustanovení, může být v rozporu se zásadou rovnosti účastníků a principy spravedlivého procesu podle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 37 odst. 3 Listiny.“* V poměrech projednávané věci pak Ústavní soud vytkl odvolacímu soudu to, že v odvolacím řízení - poté, co již nastala koncentrace řízení, a bez toho, aby se jednalo o výjimku podle § 205a o. s. ř. - vyzval vedlejšího účastníka k doplnění důkazních návrhů a následně nově navržený důkaz provedl, což mělo za následek změnu výsledku řízení a úspěch vedlejšího účastníka ve sporu. Odvolací soud tak podle Ústavního soudu aplikoval procesní pravidla nepřiměřeně a v rozporu s legitímním očekáváním stěžovatele.

Shrnutí

Nedávná judikatura Nejvyššího soudu a Ústavního soudu přináší další odpovědi na otázky týkající se vztahu institutu koncentrace řízení ve smyslu § 118b o. s. ř. a tzv. poučovací povinnosti soudu podle § 118a o. s. ř., resp. § 118b o. s. ř.

V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2025, sp. zn. 26 Cdo 443/2025, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že, nebylo-li poučení dle § 118b odst. 1 o. s. ř. soudem poskytnuto včas před skončením prvního jednání, nelze tuto situaci napravit učiněním pozdějšího poučení a k zákonné koncentraci řízení již nemůže dojít.

V Nálezu Ústavního soudu ze dne 8. 1. 2025, sp. zn. I. ÚS 2901/23, Ústavní soud konstatoval, že zákonnou koncentraci řízení nelze prolamovat (oddalovat či obcházet) nepřiměřeným poučováním účastníků řízení podle § 118a o. s. ř., a to ani v řízení odvolacím. Slovy Ústavního soudu: „*Soud poučovat má, ale jenom ve správný čas, citlivě, a tak, aby neporušoval zásadu rovnosti účastníků.“*

Jelikož zákonná koncentrace řízení je významným institutem se zásadním dopadem na posuzování (ne)unesení břemene tvrzení a důkazního břemene stran, je vhodné mít tato pravidla na paměti. Správné určení toho, zda a kdy nastaly účinky zákonné koncentrace řízení, a také zda nebyla soudem nepřipustně prolomena, může rozhodnout o výsledku řízení a úspěchu ve sporu.

Mgr. Radek Šendera

GLATZOVA & Co.

[GLATZOVA & Co., s.r.o.](https://www.glatzova.cz)

Betlémský palác
Husova 5
110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 401 440
e-mail: office@glatzova.com

[1] Zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „o. s. ř.“).

[2] K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlídnout, jen jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po přípravném, a nebylo-li provedeno, po prvním jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 1 až 3. [§ 118b odst. 1 o. s. ř.]

[3] Skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jsou u odvolání proti rozsudku nebo usnesení ve věci samé odvolacím důvodem jen tehdy, jestliže a) se týkají podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce nebo obsazení soudu; b) jimi má být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; c) jimi má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně; d) jimi má být splněna povinnost tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti nebo důkazní povinnost, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z uvedených povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a že odvolatel nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř.; e) odvolatel nebyl řádně poučen podle § 119a odst. 1; f) nastaly (vznikly) po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně. [§ 205a o. s. ř.]; Jiní účastníci řízení než odvolatel mohou u odvolacího soudu namítat skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jen za podmínek uvedených v § 205a. [§ 211a o. s. ř.]

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)

- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)